

Doris

Nr 18 2010

FRÅN HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

Vid årshögtiden i Jämsbög den 8 maj tilldelades Chalmersprofessorn Christian Azar 2010 års Martinsonpris "för att han i Martinsons anda i en oroad värld vårdat och visat de kunskapens fundament som krävs för att förstå och förhålla sig till klimatskussionen". Ingemar Lönnbom berättar här om programmet under prisutdelningsdagen.

Årshögtidens lördagsprogram – en solcirkel!

Harry Martinson-sällskapet årshögtid 2010 bjöd under lördagen innehållsmässigt på en perfekt cirkelrörelse med solen i centrum. Vår närmaste stjärna var – trots den smickrande uppmärksamheten – en smula ovillig att visa sig för den menighet som hade samlats i Jämsbög.

Grävädret gjorde det alltså till en mycket måttlig uppoffring att lämna den värliga naturen och i stället krypa in Jämsbögs folkhögskolas kulturkuvös. Man blir aldrig besviken på kringarrangemangen i Jämsbög och den rymliga aulan är en perfekt inramning för årshögtiden.

Typiskt nog ställde tekniken – trots vad som skrevs i stycket ovan – till en del problem genom att folkhögskolans datorer inte ville öppna det bildspel som var ryggraden i professor Christian Azars föredrag. Medan ny datorkapacitet söktes upp inleddes ändå årshögtiden av sällskapet ordförande Åke Widfeldt. I sin hyllning till årets mottagare av Harry Martinson-priset, ovan nämnde professor Azar, anknöt Åke Widfeldt till Harry Martinsons resonemang om "realister" och "verkliga realister", där han noterar att de verkliga realisterna nog är de som skälls för drömmare eller med ett nutida uttryck "alarmister". Samtidigt konstaterades att Christian Azar, samtidigt som han slår larm också pekar på de möjligheter som finns – en tydlig likhet med Martinson.

Kommunalrådet i Olofström, Margaretha Olsson, gjorde en liknande analys av Christian Azars verk och uppmanade till läsning av hans bok *Makten över klimatet*. Hon citerade ur den ett stycke där mänsklighetens situation inför klimatsituationen liknas vid bilistens framför en skylt som varnar för vilt – kör man på som vanligt eller väljer man att bry sig om skylten?

Christian Azar presenterade mycket riktigt en rad medel mot det klimathot som han så värtaligt hade målat upp. Klimathotet är en kontroversiell tanke, det visar de kommentarer i de forum där skeptiker och övertygade debatterar. Som ofta när argumenten tryter, tar man till ett högt tonläge.

Professor Christian Azar (Foto: Jan-Olof Yxell, Chalmers bildarkiv)

Det är synd, för Christian Azar ger vare sig ett overdräktigt eller aggressivt intryck. Han var dessutom mycket upplivad av de Martinson-citat där författaren i brev till kollegan Ebbe Linde pläderar för stora solmaskiner som ska förse världen med energi – en av de lösningar som idag ter sig möjliga och som Christian Azar pekar på.

Harry Martinson-sällskapetets formella årsmöte leddes med sedvanlig fermitet av Blekinges forna landshövding Camilla Odhnoff. Hon tillät en älskvärd "kupp" när sekreteraren Rune Liljenrud avslöjade några rader som ordföranden hade strukit i den utförliga och välformulerade verksamhetsberättelsen. Det strukna var bl a uppskattande ord just om ordföranden Åke Widfeldt. Mötesordföranden avslutade med att uttala sin uppskattning för styrelsens arbete och glädje över nya idéer som berikar verksamheten.

Det blir Näselfrossa i år också, noterade Olofströms kulturchef Elisabeth Jonsson och Saljesällskapetets ordförande Gustav Fredriksson. De presenterade programmet för den späckade kulturveckan 27 juni – 4 juli. Ett ytterligare exempel på den lokala kulturen stod kultur- och mediakursen NEO för, när teatergruppen framförde en egenhändigt producerad föreställning. En humoristisk och dramatisk historia om ett konditori på fallrepet fick Martinsonvännerna att dra på smilbanden.

Så var det dags för professor Martin Kylhammar, Linköpings universitet, att inta scenen. "Författare i maskinkulturens tidevarv" var rubriken på föredraget, som förutom Harry Martinson också innehöll August Strindberg, Kerstin Ekman och Sten Selander med flera. Martinson var en av flera författare som förmådde omfatta både en djup kunskap om naturen och ett bejakande eller förståelse för moderniteten, framgick det av resonemanget som var rikt tryfferat av förnämliga citat ur den svenska litteraturen.

I slutet av dagen fick vi veta mera om den korrespondens mellan Harry Martinson och Ebbe Linde där citaten om solmaskiner finns. Det var Martinson-sällskapetets Paulina Helgeson, tillika Ebbe Linde-kännare som berättade om de båda författarnas vänskap och om det meningsutbyte de hade kring solmaskiner. Här var det Ebbe Linde som var den tvivlande realisten och Harry Martinson den hoppfulle idealisten, med förtröstan om forskningens och teknikens framsteg. Det fantastiska är att Harry Martinson är den som har fått rätt – tekniken idag gör "solmaskiner" till ett verkligt alternativ. Men det tog 63 år från författarens idé till nutidens solkraftverk – som ju ännu är i sin linda.

Allra sist fick publiken möta en tekniker och entreprenör som berättade om hur var och en i verkligheten kan sätta upp sin egen solmaskin på villan eller radhuset. De var Malin Åman, egen företagare i Vilshult, som på ett övertygande och smittande humoristiskt sätt berättade om tekniken och praktiken. Vi som satt i publiken anade också att Harry Martinson i Malin Åman har fått ännu en medmänniska som gärna gör honom sällskap.

Ingemar Lönnbom

PS: Den som önskar se korta avsnitt ur årshögtiden och har tillgång till Internet är välkommen att botanisera på min kanal på Youtube: <http://www.youtube.com/user/lonnbom>

Årshögtid bland "lummigvita" sippor

"den svenska vitsippängden ger en så mycket av färsk plötslig vitthet, att den övergår nästan allt annat, så frisk och plötslig kommer den och så generöst lysande är den som uppenbarelse"
(Harry Martinson, ur "Intåget", Midsomrardalen, 1938)

Harry Martinson beskriver i ett brev till Ingvar Holm "drömmen om en idyllfred med maskinerna" och nämner då även att "liksom lumma in" maskinerna i grönska. Detta gav temat för Harry Martinson-sällskapets årshögtid i Jämshög 7 – 9 maj 2010: "Att bädda in tekniken i det gröna". Lördagens program redovisas på annan plats av Ingemar Lönnbom. Denna artikel har lagt tonvikten vid söndagsutflykten med tema "I teknikens spår". Först bara ett kort avsnitt om fredagen.

Fredagskvällens program

på Hembygds museet i Jämshög hade ämnet "Separatorm, 'Vagnen' och revolutionära arbetare i Harry Martinsons barndom" med Bengt Beijmar, Johnny Karlsson, Johan Stenström samt Siv och Arne Persson som medverkande.

Separatorm är sinnrikt konstruerad för att skilja grädde och skummjolk åt genom utnyttjande av centrifugalkraften och med hjälp av 25 trattar och en kula. Grädden bearbetas därefter i smörkärna. Det färdiga smöret tvättas med vatten och är efter smaksättning med salt klart att läggas på bröd. Siv och Arne Persson, som kan smörtillverkning på gammalt vis, åskådliggjorde allt. De framhöll att renlighet är mycket viktig i processen. Alla fick smaka på det nykärnade smöret och var överens om att med sådant smör på brödet, så är annat pålägg helt onödigt.

*Separatorm sjöng, barbenta pigor drog;
långt, långt bort låg världen bak kulisser av tandad skog.
Ofta vid separatorns ljud brummade pigor en psalm
om rosen på Jolantas barm, och mördaren Gyllenpalm.*

(Harry Martinson, "Ur Minnenas tåg", Nomad, 1931)

Söndagens program

Under söndagens utflykt 9 maj – i prunkande skön vår med slösande rika vitsippstücken – läste ordföranden Åke Widfeldt ur Blekingelitteraturen och lyfte fram årshögtidens tema "Att bädda in tekniken i det gröna", bl a dikten "Kraft" ur samlingen *Natur*, 1934. Där målar Harry Martinson en vacker stämning, som tolkar en förening av teknik och natur.

Harry Martinsons text Blekinge utkom som Bonniers Julbok 1978. Här ett utdrag om Hemsjö kraftstation, som studerades under söndagens utflykt: "I Hemsjö ligger en kraftstation. I de norra och nordvästra blekingebygderna talade man ibland om denna; om hur stor och väldig den var. ... Inga ljusledningar var ännu framdragna till trakten, men trakten talade om Hemsjö; "bortåt Hemsjö", sade man; och när de talade om någon annan trakt: "dom tar kraft från Hemsjö". När man ljög och skröt i skolan sade man att man "bara varit ett slag bortåt Hemsjö", ... Ingenjörerna var människor som kunde "saker". Vad de kunde visste man inte annat än dunkelt. De "kände till" och kunde "sköta om". Man spann vidare på det. "Ingenjörerna i Hemsjö." Stockholm nämndes aldrig. Ingen mänska hade varit där eller kände någon där, men Minnesota nämndes, det stod mycket högt."

Lunch intogs på Fridafors FritidsCenter, där föreståndaren Paul-Willy Ohlsson berättade livfullt och med god humor om Fridafors' glädjeämnen och problem. Per-Willys smittande gemyt gjorde att också lunchgästerna kom i bästa berättarhumör.

Så gick färden vidare till "Stenbäraland" och "Svarta Linjen" i Brännarebygden:

*Här borren slamra
och kranar gnälla,
och släggor hamra
och sprängskott smälla.
Stenbäraland, nog med fog det bär,
ty vart man blickar finns sten och skär.*

(Ur *Stenbäraland* av Axel de la Nietzsche,
född i Jämshögs socken 1878)

Svarta Linjen är en 10-15 m bred diabasgång, som sträcker sig från Olofström upp mot Smålandsgränsen. Tommy Svensson berättade sakkunnigt om byarna längs *Svarta Linjen* och brytning av diabas. Många av oss kom också att tänka på Harry Martinsons skildring av stenbrytningen i Gylsboda några mil längre bort:

"Vart barnen än gingo för att leka öppnade sig avgrunds djupa stenbrott svartmyllrande av män med dynamit i händerna. Deras munnar voro fyllda av eder; sånger och väldiga försäkringar. Det dånade om dessa mäns liv. De gingo där nere i stenklyftorna som Klippiga bergens rövare i Ines' bok. De borrade in järnkäppar i berget; slog ner dem med släggor och så sköt de." Eld

i berget!" skrek de och klungade ihop sig i passet. Då dånade det där nere och stationssambället gungade till. Så var det varje dag, hela dagen. Överallt var förbjudet att gå. Landskapet var uppfläkt och urholkat. Stenbrotten gapade i skogarna."

(Harry Martinson: Ur *Nässlor*na blomma)

I Stenmuseet, inrymt i den s.k. Stenlängan i Vilshult, visas diabasbrytningens belägenhet och dokumentation från 45 kända stenbrott. I Stenlängan finns i ett särskilt rum en utställning med intressanta stensulpturer och utanför denna ett antal gamla gravvårdar i diabas.

När Harry Martinson-sällskapet möts är det naturligt att Sven Edvin Salje och Saljesällskapet också aktualiseras. Så skedde nu under årshögtiden, då Saljesällskapets ordförande Gustav Fredriksson medverkade i programmet och han berikade söndagens utflykt med sitt stora kunnande om den natur, som resan genomkorsade.

Inte minst tack vare Johnny Karlssons goda lokalkännedom och gedigna kunnande om litteratur, natur, fåglar, växter och *"Kraften från Olofström"*, så blev årshögtidens utflykt mycket lyckad och uppskattad. Dagens upplevelser gav relief till det som Martin Kylvhammar talat om i sin föreläsning "Författare i maskinkulturens tidevarv".

Rune Liljenrud

(Detta är en starkt förkortad version av en rikt illustrerad text som sedan länge funnits på vår blogg *Harry Martinson i tiden*. Du finner den här: http://harrymartinsonitiden.blogspot.com/2010/05/likksom-lumma-in_09.html)

Åke Åkesson är född i Jämsbög och har i många år verkat som lärare, framför allt inom folkbögskolan. Han har skrivit en monografi över Blekingeförfattaren Ragnar Jändel och en bok om Björn-Erik Höijers prosa.

Martinsonland

Jämsbögbygdens store författare är naturligtvis Harry Martinson. Vid sidan av honom vill jag här nämna två andra: Axel de la Nietzsche och Sven Edvin Salje. Axel de la Nietzes (1878 –1956) ursprungliga namn lär ha varit Axel Svensson. Han växte upp i trakten av sjön Immeln dit han också så småningom återvände efter att ha vistats långa tider utomlands, främst i USA. Han var en skrivande man och medverkade i lokala tidningar och tidskrifter. Han gav också ut en bok, *Svart granit, Berättelser från Stenbäraland* (1939).

En dag uppenbarade han sig i mitt barndomshem som kolportör och hans bok inköptes med dedikation och allt till ett pris av Kr 2:50. Nämnas bör att min far kände till en del av de i boken nämnda personerna.

Svart granit är i huvudsak en berättelsesamling från gränstrakterna mellan

Skåne och Blekinge med Immeln som ett slags blickfång. Boken skildrar på ett sakligt, ibland drastiskt och humoristiskt sätt bygdens människor: stenhuggare, stora och små bönder, torpare, backstusittare, drängar och pigor. Den ger en bild av den tidens stora klasskillnader och en upprörande inblick i fattigt folks erbarmliga tillvaro.

Begreppet Stenbäraland motsvarar i långa stycken Martinsonland i dennes barndomsskildring. De la Nietzsche hade täta kontakter med Martinsons föräldrar och släkt och senare också mera sporadiskt med Martinson själv. Hos Sonja Erfurth är han en ofta återopad källa i hennes väldokumenterade skildring av Martinsons barndomsvärld.

Sven Edvin Salje (1914 –1998) är väl alltför välkänd för att behöva en närmare presentation. I stället vill jag berätta något om vår bekantskap, ja, vänskap. Mitt barndomshem låg en halvmil från Jämsbögskyrkby men jag cyklade av och till dit för att handla i Bröderna Sjöströms Efterträdarens lanthandel där Sven Edvin var anställd som biträde. Vi kunde växla några ord över disken men jag var också välkommen i hans barndomshem, det vita huset vid Hantverkaregatan, där jag också träffade hans mor. Där satt vi åtskilliga kvällar och pratade. Om livet, vad det skulle ha i beredskap åt oss. Men mest om skrivande och böcker. Det var både före och efter hans egentliga debut 1940.

En kväll följde Sven Edvin mig ett stycke på hemväg. Jag gick och ledde cykeln. Förbi Hallaberget, över den nu för länge sedan nedlagda lilla järnvägen och fram till en liten skogsbacke, där vi slog oss ner i gräset. Det var en varm, vacker sommarkväll. Vi satt tysta en stund men så började Sven Edvin recitera ur minnet:

*Lyssna till ådran,
källornas ådra
källornas ådra i livets mitt!
Allt vad ur tonande djup du hör,
allt vad du hör, är ditt.*

*Miste du ådran,
källornas ådra,
källornas ådra i livets mitt -
miste du ock din sjungande själ,
miste du allt som var ditt.*

Alltså Harry Martinsons dikt Lyssna från debutverket *Spökskepp* (1929). Sven Edvin läste med stor inlevelse. Det kändes på något sätt som om Martinson suttit med oss där i gräset, instämmande, leende med ett grässtrå mellan fingrarna och en nyckelpiga på handen.

Motivet med källan och dess ådra ingår i en klassisk motivkrets inom lyriken, liksom det strömmande vattnet över huvud taget. Det återfinns i den antika dikten likaväl som i romantiken och även inom psalmdiktningen. Den porlande ådran betecknar det livgivande och skapande; dör den så dör också dikten och diktens källa.

Källan och dess ådra hade en stor betydelse, både materiellt och andligt, i det gamla bondesamhälle vari Martinson ingick i sina tidiga år. Ur den drack de vilda djuren men också den betande boskapen. Somliga källor ansågs också ha hälsobringande vatten, speciellt de s. k. trefaldighetskällorna och då särskilt på trefaldighetsaftonen. Då samlades man vid källan, smyckade den med löv och blommor och drack dess vatten. Man lekte och dansade också vid källan.

Mot bakgrund av detta får Martinsons dikt en djupare betydelse.

För min egen del har jag aldrig glömt den där sommarkvällen i skogsbacken i Jämshög.

Åke Åkesson

”Vägskäl” i Olofström

I samband med kulturveckan Nässelrossa 2010 invigdes ett nytt litterärt konstverk, ”Vägskäl” av Kristianstadskonstnären Börje Berglund med Martinson- och Saljetexter. Konstverket finns utanför Olofströms bibliotek och består av tre stycken tre meter höga pelare i syrad betong. Mellan dem finns ett klot i brons med texter av Harry Martinson och Sven Edvin Salje. Vägskäl är temat i de två texter av Harry Martinson och Sven Edvin Salje som återges på konstverket.

Harry Martinsons text är hämtad ur *Vägen till Klockerike* - en bit in i kapitlet som heter ”Luffaren Bolle”
Vägarnas glädje fanns bara bitvis, några guldmeter väg, tolv steg eller ett stenkast i taget, sedan borta. Men glädjen över att vara till fanns. Den kom ofta stigande. Ty solen var inget samvetsöga och heller inte månen. Stundom tyckte Bolle att han blivit gående på vägarna bara därför, bara för att glädjen över att finnas till kom till honom direkt ur sol och måne, vilket aldrig hade skett på den tid då han var tobakspinnare oc..

Sven Edvin Saljes text är hämtad ur *Hantverkaregatan* - första raderna i kapitlet som heter ”Vägskälet”
Alldeles vid prästgården möttes tre vägar. En från öster, en från söder, en från nordväst. Ju närmare kyrkan desto bredare vägar. Det stämde också i vår kyrkby. I vägkorsningen fanns en upphöjning, en liten gräsbeväxt kulle. I centrum stod en elstolpe med en gatlykta. I sommarkvällar flockades vi byapojkar här. Det var under tjugotalet. En bil var en sällsynthet. Däremot hände det ofta att en hästskjuts skramlade förbi. Måttag..

Text & Foto: Rune Liljenrud

Årsbögstiden i Jämshög 2010 hade tekniken som tema. Harry Martinsons syn på tekniken var komplicerad men inte ensidigt fientlig. Björn Larsson, professor i franska, författare och översättare, har tänkt vidare på temat Martinson och tekniken och menar att författaren även på detta område var före sin tid. Larsson har tidigare hyllat Harry Martinson i sin essä ”Från Vredens Kap till Jordens Ände”. Han har också översatt ”Aniara” till franska i samarbete med Philippe Bouquet. I höst utkom hans nya roman, ”Döda poeter skriver inte kriminalromaner”, där Martinsons dikt spelar en framträdande roll (se sid. 17 i detta nummer av Doris). Intervjun med Erik Gandini kan man läsa här: <http://www.alternet.org/module/printversion/143093>

Harry Martinson och framtidens tekniska landvinningar

Det är väl känt att Harry Martinson av vissa självutnämnda *besserwissers* ansågs vara en teknikfientlig bakåtsträvare. Exempelvis fick Martinsons kritik av filmen och filmindustrin många hårda ord med på vägen. Detsamma gällde hans värnande om naturen i en tid då det verkade som om jordens resurser var outtömliga och främst en råvara att förädla till det moderna samhällets fromma och bekvämlighet. Till och med hans kritik av nationalismen och hans förespråkande av den intellektuelle världsnomaden betraktades som verklighetsfrämmande, något som hörde en svunnen tid till. I dag vet vi att verkligheten på många punkter har tagit revansch på Martinsons belackare. Den som fortfarande tvivlar på den rörliga bildens ofta fördummande verkan borde exempelvis ta sig en titt på Erik Gandinis dokumentärfilm *Videocracy* om tv-media i Italien eller läsa intervjun med regissören själv i *Index of censorship* (n° 1, 2010). Som många andra betydande författare hade Martinson känslöspröten ute och insåg varthän det barkade om man inte tog sig i akt. Han var helt enkelt före sin tid.

Mindre uppmärksammat är kanske att Martinson även på det tekniska området lyckades sia om framtida landvinningar och uppfinningar, stick emot vad som påstods om hans teknikfientlighet. Vad är Miman, till exempel, utöver att vara en symbol för den skapande och sårbara konstnären, om inte en avancerad dator, kanske den framtida kvantdatorn, med egen tankekraft?

I *Aniaras* fyrtiosjätte sång finner vi också en apparat som osökt för tankarna till gårdagens walkman och dagens i-pod:

*Vi lyssnar alla dagar till de ljudmynt
som var och en försetts med och som spelas
i Fingersångaren på vänstra handen.
Vi byter mynt av olika valörer:
Och alla spelar vad de har och äger*

*och fast en dyma nästan inget väger
den spelar som en syrsa på var hand
som bleknar här i tidsfördrivarens land*

Ännu mer anmärkningsvärt är kanske att Martinson i *Aniara*, på samma sätt som Jules Verne, tycks ha föreställt sig teknologier som inte ens fanns i dåtidens tankevärld eller på ingenjörernas skissbord. Så här står det att läsa i dikteposets andra sång om hur goldondern skickas ut i rymden på sin olycksaliga färd:

Goldondern Aniara stängs, sirenen ger signal
för fältutstigning enligt känd rutin
och gyrospinern börjar att bogsera
goldondern uppåt mot zenits ljus,
där magnetrinerna som häva fältens styrka
snart signalera läge noll och fältavlösning sker.
Och likt en jättepuppa utan vikt
gyreras Aniara vibrationsfritt
och utan varje störning bort från Jorden.
En ren rutinstart utan äventyr,
en vanlig gyromatisk fältavlösning.

Att denna ”gyromatiska fältavlösning” skulle vara något annat än ett poetiskt fantasifoster har förmodligen aldrig föresvävat någon läsare; ej heller undertecknad. Döm därför om min förvåning när jag i tidskriften ”Illustrerad vetenskap” (n° 17, 2005) stötte på en artikel med följande rubrik och ingress:

Ny teknik kan göra rymdfärder billigare. Slungor skickar oss ut i rymden. NASA har en vision: kilometerlånga elektrodynamiska slungor, som växelverkar med jordens magnetfält skall ta bort utbrända satelliter och annat rymdskrot från banorna nära jorden. Samtidigt har tekniken potential att transportera gods, satelliter och rymdskepp till månen och längre ut i rymden.

I artikeln som sträcker sig över flera sidor kan man läsa att en dylik rymdslunga består av en kabel på 100 kilometer eller mer, som roterar runt ett massivt objekt. Längst ut på kabeln finns en gripklo, som håller den satellit som ska fångas in eller ”gyreras”, enligt Martinsons verbologi, när kabeln befinner sig på den lägsta punkten i sin bana. Kabeln är ledande och växelverkar med jordens magnetfält. Vi är sannerligen inte långt från Martinsons ”magnettriner som häva fältens styrka”!

Ytterligare en teknologisk landvinning som knappast existerade ens hos de mest fantasifulla vetenskapsmän på Martinsons tid var Internet. Men

även webbens kommunikationsmöjligheter, på gott och på ont, tycks Martinson indirekt ha förutskickat. För även om Martinson i första hand var ute efter den rörliga bildens menliga inverkan på nyfikenhet och reslusta, så är det svårt att inte tänka på Google Earth, Wikipedia och Internets alla andra resurser för fätöljresenärer när man i dikten ”Hemkomsten” från samlingen *Passad* kan läsa redan 1945:

Vandraren som kommer in från vägen
vet att han ingenting har att berätta mer.
Allt är känt genom de nya anordningarna som når alla.

Från sitt liv i främmande land
har han ingenting att säga som inte sagts bättre
av de anordningar som alltid hinner före.

Han vandrar i en värld där ryktena
inte längre bäras vidare av levande människor.
Han möter en bonde som redan hört alltsammans
ur ett skåp som kan infånga fjärran röster och mottaga deras tal.
Och när han ritar i sanden för dem
för att förklara något han sett i fjärran land
vinka de avväjande och säger att de redan sett det
bättre och klarare än vad han kan rita det i sanden.
Och när han frågar hur detta har kunnat gå till,
peka de på ett hus inte långt därifrån
och som kallas De levande bildernas hus.

Där har vi suttit i stolar och sett havet gå, säger de
och sett skeppen sjunka och städerna falla samman för jordbävningen,
och sett byarna i fjärran land förhärjas av krigen.
Detta ha vi sett i De levande bildernas hus. Och ett sådant hus finnes i varje by.

Då nickar han allvarlig.
Och han ber om en dryck vatten. Och medan han smakar på det säger han:
Nu dricker jag ett vin som just nu tappas ur fatet på en lantgård utanför Funchal. Och han visar ett litet bröd ur sin ränsel, biter en tugga därav och säger: här är äter jag ett brödstycke som just nu räcker mig av en kvinna i Indien.
Skillnaden är den att jag har min inbillningskraft med mig, medan ni får eder sänd till eder från främmande land.

Frågan bör dock ställas om Martinson har rätt i att nyfikenheten på det främmande får sig en knäck genom ”de nya anordningarna som når alla”. I

sin bok *Besoin de mirages* [Behov av hägringar], undrar den franske författaren Gilles Lapouge om inte uppsvinget för reselitteraturen beror på att jordens vita fläckar numera är ifyllda och att det därför inte längre räcker med att bara visa hur verkligheten ser ut; man måste också berätta den om man vill att någon ska lyssna, kanske även med ett inslag av fantasi. Med andra ord är det inte otänkbart att den nya tekniken kommer att främja det mer fantasifulla berättandet om avlägsna platser och folk. Det är en sak att vi på Google Earth eller i Wikipedia kan få en uppfattning om hur det ser ut i Åstorp eller Tibet, men det är knappast på den vägen som vi kan leva oss in i hur det är att leva i Sunne eller Hongkong. På den här punkten var möjligen Martinsons teknikrädsla obefogad; det är inte de ”nya anordningarnas” fel att de bosatta och stillasittande inte vill lyssna på de hemvändande resenärernas historier; det kan lika gärna vara resenären som inte förmår att levandegöra sina erfarenheter. Som seglare har jag läst högar med skildringar av seglare som seglat jorden runt: många av dem har varit tafatta och dödligt ospännande. De berättade nämligen bara hur det var, och ibland knappt det, inte hur det var att leva, tänka och känna i främmande länder och vatten, och framför allt inte *hur det skulle kunna vara*, det vill säga ge bränsle till våra drömmar.

Men de bofastas bristande intresse för det främmande och det annorlunda är också i sig ett tidigt tema hos Martinson. Redan i *Resor utan mål* utnämner han oss ”nästan utan undantag” till ett ”vegeterande schablonpack, alltför upptagna av vårt privata och framsuggerade larv för att aktivt komma ihåg att jorden är rund och har många länder.”

Björn Larsson

Aniara på Stockholms stadsteater

Visionen om mänsklighetens Aniararesa fortsätter att fascinera. Harry Martinsons verk är som de stora mytiska och religiösa berättelserna. Här förenas vision och verklighet, skapelse och död, brott och straff, krig och äventyr. Tonen kan vara moraliserande och didaktisk, poetisk och prosaisk, enkel och sublim. Allt samverkar så att nya generationer har kunnat fylla *Aniara* med nytt innehåll. Verket anpassas ständigt till nya tider och händelser.

Martinsons aktualitet visar sig i att Lars Rudolfsson denna höst sätter upp *Aniara* på Stockholms stadsteater. Denna omvandling för scenen är en bland många som gjorts genom åren. Mest berömd är Karl-Birger Blomdahls opera, som alltsedan premiären i Stockholm 1959 blivit uppsatt i Hamburg, Bryssel, Darmstadt, Malmö och Göteborg. Helge Skoog har med sin bearbetning visat på ett helt annat förhållningssätt. Med ett fåtal attribut och med Gunnar Edanders musik gestaltas rymdresan på mindre än en timme. Monica och Karl Axel Dominique tonsatte delar av *Aniara* som sedan framfördes konsertant. Oförglömlig är den ungdomliga version som skapades av

Backa teater i Göteborg. I en annan tolkning har Martinsons verk framförts i Gasklockan i Gävle.

Den 21 oktober firar Stockholms stadsteater sitt 50-årsjubileum med premiären på *Aniara*. I rollen som Den blinda Poetissan framträder Helen Sjöholm. Musiken har skrivits av Andreas Kleerup. Konstellationen Sjöholm-Kleerup-Rudolfsson väcker intresse, inte minst för att här förenas samtida, delvis motsägelsefulla yttringar. Den alltid lika uppskattade Helen Sjöholm för med sin person in ett drag av Duvemåla och Svensktopp medan Kleerup tillför ett ungdomligare, mer rebelliskt musikaliskt idiom. Hos Rudolfsson själv förenas den exklusive teaterregissören med den folkliga dragspelaren i Benny Anderssons orkester. Allt tyder på att denna konstellation kommer att åstadkomma en populär, ungdomlig och raffinerad gestaltning av Martinsons ”revy om människan i tid och rum”.

Johan Stenström

Aniara lockade storpublik till kyrka i Eskilstuna

Inför en nästan fullsatt kyrka i Fors församling i Eskilstuna framfördes den 12 september 2010 valda delar av Harry Martinsons diktepos *Aniara*. Texten deklamerades av skådespelaren Björn Gedda som är bosatt i trakten sedan några år tillbaka. Uppläsningen framfördes till meditativ musik. För denna svarade en grupp mycket kompetenta musiker från Eskilstuna. Inbjuden gästartist var kompositören Bengt Ernyrd som spelade piano och trumpet. Musiken bestod bl a av tonsättningar av Claude Debussy, Johann Sebastian Bach, Miles Davis, Hoagy Carmichael och Bengt Ernyrd. Konserten arrangerades av Svenska kyrkan i samarbete med studieförbundet Sensus.

Kjell Andersson

Vi gratulerar

• **Kjell Espmark** som den 7 maj i Västerås tog emot Tomas Tranströmerpriset på 100 000 kr. Espmark är också en erkänd Martinsonforskare och har varit med i den kommitté som tillsammans med Robin Fulton arbetat med antologin **Chickweed Wintergreen**.

• **Ann Jäderlund** som den 24 september på Bokmässan i Göteborg mottog **Svensk Biblioteksförenings Aniarapris** på 50 000 kr för diktsamlingen *Vad hjälper det en människa om hon håller rent vatten över sig i alla sina dagar*.

• **Olle Larsson** som under De Svenska Historiedagarna i Jönköping den 1–3 oktober fick ta emot utmärkelsen **Årets Historielärare** och prissumman 20 000 kr. Larsson är suppleant i Harry Martinson-sällskapetets styrelse.

Årets medlemsbok, *Chickweed Wintergreen*, recenserar här av Lars Andersson, författare och styrelsemedlem i Harry Martinson-sällskapet.

Martinson på engelska

I. Det har efterlysts länge och väl: en riktig engelsk reader med urval ur Martinsons hela lyriska produktion. Att han inte funnits att tillgå på världsspråken annat än i småbitar är en kvardröjande effekt av den märkliga utstötningen på hemmaplan under ett par decennier, menar Kjell Espmark i sin bok *Harry Martinson. Mästaren*. För rättmätig närvaro internationellt utgör en fyllig antologi med hans starkaste dikter en primär angelägenhet.

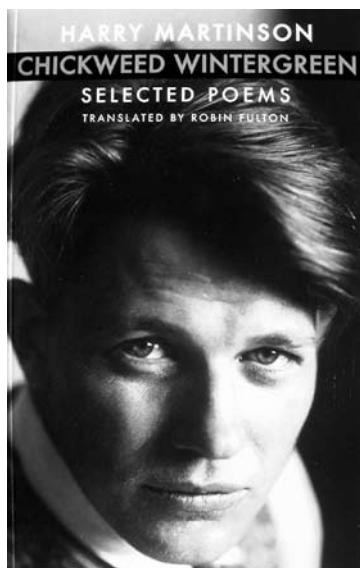
Äntligen, således. *Chickweed Wintergreen. Selected poems, translated by Robin Fulton*, på engelska Bloodaxe Books, är på närmare tvåhundra sidor och spänner från *Spökskepp* till en stor avdelning postuma dikter. Ett skickligt lotsande, närläsande förord av Staffan Söderblom, som också snabbt skissar den biografiska konturen, gör boken än användbarare.

Robin Fulton är skotsk poet och litteraturvetare, sen länge verksam i Stavanger, som tidigare, förutom mindre Martinsonurval, har översatt bl a Tranströmers samlade verk och flera andra svenska och skandinaviska diktare. Han är kort sagt en av den handfulla individer med vars kärleksgärningar den svenska poesins internationella förefintlighet står och faller.

Så kommer man då till frågan: går det att översätta lyrikern Martinson, och hur?

Givet uppgiftens svårighet får alla handgripliga svar och alla angreppsvinklar sägas vara respekta. Särskilt om de genomförs med konsekvens. Fulton nämner ingenting i boken om sina överväganden - en avslutande "translator's note" säger tyvärr ingenting om mål och metod - men man kan enkelt se att han har eftersträvat semantisk trohet på allt annats bekostnad. Hans tolkningar är lexikalt framvandrande ett led i taget, aldrig associativa, och sällan med större försök till följsamhet i formen. Rytmiska rörelser, rim och inrim liksom bukningar och vridningar i meningsbyggnaden låter han resolut ligga. Det är mycket möjligt att det är det mest rimliga valet. Men det kostar, det medför stora förluster.

Den mest överhängande risken i en översättning av Martinsons idiom - så precis och "gyriskt" balanserat i sina ordbilder - är naturligtvis att det

i en annan språkföring knorvar sig och blir kufiskt. Onaturligt helt enkelt. Inte minst gäller det säkert engelskan: bara en sån sak som att den inte kan sammansmälta två sinneskvaliteter, kanske två substantiv eller adjektiv, bara skruva ihop dem med bindestreck och abstraktionskänsla.

En aning eller ett minne säger mig att Fultons Tranströmertolkningar tar sig mycket mera självklart oskadda igenom hans arbetssätt. Tranströmers bilder är på ett helt annat sätt avskalade till en tankefigur, ju mera semantiskt fångad på kornet desto bättre. Hos Martinson tillkommer nästan alltid en gestik, ett minspel, ett "föredrag", eller detta med "idiom"... Ja det är inte lätt att kalla det vid rätt namn. I viss mening riskablare måste iallafall hanteringen bli, oavsett om man försöker efterlikna detta eller om man lämnar det därhän.

Jag har inte tillräckligt engelskt gehör för att se vilka andra möjligheter som gömmer sig bakom Fultons ganska mekaniska grepp. Vid ett tillfälle har jag prövat mig på att överföra ett antal Martinsondikter till engelska, men då bara som ett mellanled och samtalsunderlag för tolkning till ett helt annat språk (hindi): jag gjorde då utan pardon som Fulton, offrade rytm och det mesta annat och försökte fixera satsledens precisa betydelser. Ofta hos Martinson påkallar ju redan gloslistan - växtnamnen, föremålen, etnologin - dittills okänd exakthet. Därefter, i det andra språket, vidtar hur som helst ett nytt landskap, en ny topografi för alla dessa ord och begrepp. Och på varsin sida om den där halvgenomskinliga spegeln där genomskinlighet och spegling hela tiden växlar riktning utbyter man till slut rätt mycket gissningar, låt oss hoppas kvalificerade gissningar.

II.

Låt då se. Jag läser här och där i boken, men sen dikt för dikt mot originalen i urvalet från en gammal ständig favoritsamling, *Cikada*. Då kan jag inte låta bli att tycka att det blir ganska rätt med störsignaler och tveksamma val. Hela samlingen vilar ju mycket i en sorts "fulländningens" estetik, den är en revy av epifanier, nästan allt som rubbar originaltexterna är dömt att störa. Jag försöker alltså förhärda mig mot olika förluster, av subtilt sammanbindande saker, som t ex en ofta underliggande, fjädrande, daktylisk rytm - som i "fjädrande" - en för engelskan helt främmande gångart.

Men då måste man bli övertygad om att dikten ner i sina enskildheter är rätt uppfattad. Det anmäler sig alltför ofta känslan av en liten misspassning. I "Surapeln": nog slutar dikten - "Hon känner sig mer fri / än paradiset träd" - med träd i plural? En rätt mjuk och lekfull allusion. Så att säga hela paradislunden, inte ett påträngande "the Tree of Paradise" (och tänker sig då Fulton kunskapens eller livets träd?). I "Fartens tjustning": "det ändlösa tåget" av snabba fordon är inte riktigt samma sak som ett ohejdbart dito - "there's no stopping the vehicles rushing past..." I samma dikt för övrigt en sån där abstrakt knorv som slår tillbaka på både sig själv och andra lika osinligt konstruerade: "What a dry as dust image" - där originalet säger: "Vilken torrykande bild..."

"Tropisk myt", slående bra, med ett enda läsfel som tippar båten. Om

månen, inflätad i en korg av lianer: ”Den flydde därur / men tappade glöder / på den vrålände carayan...” Tappade alltså, i konkret mening, konkreta glöder, ”live coals”. Men hos Fulton: ”Lost its glow.” Eller ett om hela problematiken – mera talande exempel, ”Holmen”, med sin underbara bild av doppingen som ”slungar med sin hals som med en färgrik kastpil i vattenringar” (varvid holmen gungar till; hela dikten är som ytpänningen i en vattenyta).

Här finns en drömkärlig magnetism som håller ihop hela rörelsen, en verkan som orsakar sin orsak, fågelhuvudet på väg in i vattenringar som redan finns, eller som föds samtidigt som rörelsen. Men Fulton får det bara till att det uppstår ringar på vattnet: ”And the water rings widen” (en slutsats han för övrigt själv drar, men så är det ju, visst, så betar sig vattenringar, följande Huygens princip).

Ja, onödigt ofta blir jag retlig och undrar om han har förstått. Och det beror just på att det andra redan är borta, exakta ord är det enda som kan hålla ihop det som återstår. I ”Skogsdikt” är det plötsligt nåt fel på ordet ”sakta”, som originalet dröjer vid: Berget kallnar sakta - ”starts to cool”. Solen sakta sjunker - ”gently sinks”. I ”Drivved älskar jag” frammanas två gånger ”isorgelkusterna vid Labrador”. I Fultons ”organ-pipes of ice off Labrador” tycker åtminstone jag mig bli påtvingad en visuell isorgel, men den är jag inte alls säker på att dikten talar om, snarare är det en orgel som hörs. Som kontrast kan man se på den följande dikten, Den saktmodige, såvitt jag kan begripa perfekt fångad i översättningen, just därför att den är närmast ren tankedik, utan kalligrafiska eller ljudande balansnummer.

Om jag på samma sätt läser urvalet från vad som nu har blivit min favoritsamling, *Dikter om ljus och mörker*, är det nästan genomgående så att översättningarna övertygar, och troligen därför att dikterna här gärna är just incirklande tankebilder (dova, magiska, men idéer) mera än föreläsningar. De vecklar ut långa, knyckliga vingar och ben, vinklar sig omständligt mot sitt ljus, det drabbande ligger inte omedelbart i dagen som det oftast gör i *Cikada*. Även här hakar det förstås fel nån enstaka gång. Den underbara ”Fromma mänskors gård” skulle vara lika stark i översättningen om Fulton observerat: ”i jorden”, inte ”on earth”. Han har alltså inte förstått att de sen länge försvunna, som har lämnat huset genom dess andra gavel, är döda. Eller i ”Sista lasset”, där han läser ordet ”vara” som att ”äga varaktighet” när det väl helt enkelt vill betyda ”finnas till”. Men det blir obetydliga och oundvikliga olycksfall i arbetet som annars får tag i dessa ålderdomsstämda dikters hisnande, ofta skrämmande, ibland vilt humoristiska perspektiv.

Vad är då ”chickweed wintergreen”? Så heter, får jag nu lära mig, skogsstjärnan, Värmlands landskapsblomma, även kallad duvkulla. Växer tydligen (Wikipedia) även på tidigare ekskogstäckta marker i Skottland - översättarens hemland. Därmed ges extra mening åt det som sägs i dikten (”Duvkullorna” i *Passad*): ”Det spensligas bestämdhet / är inte mindre än ekens.”

Lars Andersson

Martinson tar steget in i deckarvärlden

Detektivromaner är i dag den mest lukrativa branschen i förlagsvärlden. Ett frapperande exempel på detta är Stieg Larssons Millenniumtrilogi, men många andra svenska deckarförfattare ligger också högt på bästsäljarlistorna. Andra författarkategorier – inte minst lyriker - kan uppleva det som ett problem att göra sina röster hörda på en alltmer ”kriminaliserad” bokmarknad.

Just detta problem tar Björn Larsson upp i *Döda poeter skriver inte kriminalromaner* (Norstedts, 2010). (Larsson medverkar även i detta nummer av Doris. Se sid. 9). Boken är inte en traditionell deckare utan har mer formen av pastisch och spirituell bokmarknadssatir. Samtidigt kan man säga att den är en metaroman, dvs en berättelse om den oavslutade kriminalroman som den döde poeten Jan Y Nilsson skrivit. För poesivänner finns här också en del att hämta: ett avsnitt ur Aniara, en dikt av Tomas Tranströmer och så förstås flera exempel på Jan Y Nilssons lyrik (som visar sig vara Larssons översättningar av den franske poeten Yvon Le Mens dikter). En av huvudpersonerna, kommissarie Barck vid sjöpolisen, är i hemlighet poet och stor beundrare av Harry Martinson. I ett avsnitt framträder Barck som Björn Larssons alter ego med projektet Navajata (den planet där Aniara till slut landar) och en dikt om den återfödde Sandemar! Larssons bok är verkligen läsvärd och rekommenderas till alla Martinsonvänner.

En annan bok som också aktualiserar Harry Martinson är Anna Bovallers *Svärmaren* (Norstedts, 2010). Det är faktiskt ”svärmaren” i *Svärmare och harkrank* (1937) som fått ge namn åt romanen vars omslags pryds av en ligustersvärmare med glänsande vingar. Bovaller, själv jurist, låter två av huvudpersonerna vara just jurister. En av dem, Victoria Fors, blir mordoffer och lämnar efter sig en anteckningsbok med bl a dikter som återges på olika ställen i romanen. Här är det dock inte frågan om översättningar utan Bovallers egen lyrik som ibland kan vara riktigt gripande (t ex slutdikten ”Då ska jag blomma igen”). Ett citat ur ”Svärmaren och harkranken” finns också i Victorias anteckningsbok och visar sig ha stor betydelse för mordgåtans upplösning. Denna välskrivna och delvis ganska spännande detektivroman med lyriska inslag är väl värd att läsa.

Ake Widfeldt

Nya martinsontröjan med tryck ur Aniara
finns till försäljning!

175 kr/st (+ frakt) för medlemmar.

Den är vit med skärt tryck, stl S, M, L.

Ring eller mejla till: 0454-46340 info@jamshog.org. Texten är hämtad ur 12:e sången och börjar: ”Du gammar ner dej och blir jail och dori. Men gör som jag jag sitter aldrig lori.”

Vagnen femtio år

Berättelsen om Harry Martinsons liv upphör inte att gripa och fascinera. I regel är det alla händelser som fördunklade hans liv som har engagerat och väckt medkänsla. Men samtidigt finns det mycket i berättelsen i Martinsons liv som är jublande och glädjerikt. *Passad, Vägen till Klockrike, Cikada, Aniara, Gräsen i Thule* – dessa verk bildar en obruten kedja av framgångar. Det finns naturligtvis andra höjdpunkter i författarskapet men 1940- och 50-talet var onekligen en litterärt lycklig tid för Harry Martinson.

Trots framgångarna kan man iakta ett tilltagande mörker. *Aniara* är det tydligaste exemplet på en allt starkare civilisationskritik. Ändå blev mottagandet av *Aniara* enastående. Ordet och begreppet satte sig i allas medvetande.

1950-talet var också den svenska nationens framgångsår. Stålet, skogen, en hög teknisk, industriell standard, en samförståndsanda mellan fackföreningsrörelse och näringsliv bidrog till välståndet. En social vision förenades med ett förhållande av ingenjörskonsten. Föreställningen om en bättre värld var närvarande för de flesta. Och den materialiserades i radhus, sommarstuga och egen bil.

När diktsamlingen *Vagnen* gavs ut 1960 var optimismen och välfärdsdrömmen som starkast. I samlingen ingår en svit ”Röster om vagnen”. I sjutton dikter ger Martinson uttryck för sin misstro mot det fortskaffningsmedel som alla snart skulle ha tillgång till. Han ser bilen som ett dödsbringande skal eller som ett slags pansar som människan ikläder sig. Vid den här tiden var bilen som mest vidlyftig ifråga om storlek, extravagant form och glittrande lack och krom. Man kan med viss rätt hävda att formgivning är ett uttryck för tidens hybris.

Martinson hade hittills varit i takt med sin tid. Från och med *Vagnen* uppfattades han av somliga som kverulantisk, omodern och framtidsfientlig. Reaktionen fick Martinson att utåt tystna som diktare i mer än ett decennium.

En ny tidsanda och ett skarpare kulturklimat har gjort *Vagnen* till en förbisedd diktsamling. Den minnestematik som varierar i många av dikterna tolkades som uttryck för nostalgi; i själva verket gav de uttryck för erfarenheter som många delade. Reflexionen över det som varit är ett existentiellt fundament för varje människa och en förutsättning för ett fullt och rikt liv. Samtidigt har samlingen en friskhet och ett temperament som Martinson fortsättningsvis skulle dra sig för att visa upp. Martinson var inte medveten om bilens verkliga skadeverkningar när ”Röster om vagnen” kom till. Men efter femtio år vet vi att hans intuition var riktig.

Johan Stenström

På väg i en automobil

Det är svårt att tänka sig att det funnits en tid då en bil väckte stor uppmärksamhet. I en svunnen tid gick det utmärkt för en bilist att äta en bit mat i gröngräset invid vägen och det var inte ovanligt att möta kreatur på vägen. Det var inte heller ovanligt att en kollision mellan ”automobil” och häst med vagn ägde rum. På landsbygden var en bil sällsynt och om detta finns det många nedtecknade berättelser. Ett exempel kan hämtas från Erik Axel Karlfeldt:

*Det stod en vagn utan hästar vid porten,
en sådan var aldrig skådad i orten.
I denna steg de främmande tre,
Att de voro något heligt kunde man se.
Ett moln slog upp kring den frustande kärran,
och folket sade: De fara till Herran.*

Det finns framförallt en svensk författare som inte uppfattat relationen mellan människa och bil som en självklarhet. Det var Harry Martinson som säkert hade skakat på huvudet åt prognosen att det kommer finnas sisådär sex miljarder motorfordon om 75 år. Harry Martinson beskrev bilen som ”en leksaksvagn åt alla”, och Martinson var ovecklig i sin kritik när han skrev att de äkta människorna hade försvunnit och nu ”satt som erbarmliga ynkliga bilägare i en tingbelastad tomhet utan botten, med en med otrolig snabbhet tillägnad förmåga att hetsa sig själv i tid och rum”

Johan Rietz, chefredaktör tidningen Trafikmagasinet

Fotnot

I den nyutgivna boken *Bilen & människan i svensk prosa* av Emin Tengström kan man läsa vad olika svenska författare haft för syn på bilen och bilismen. De två citaten ovan är hämtade från Erik Axel Karlfeldts diktsamling *Hösthorn* från 1927 samt från en text av Harry Martinson ur *Verklighet till döds* från 1940. Bilden är hämtad från Scantias omfattande bildarkiv

Sällskapsliv på Skansen våren 2010

Vårt sällskap hade fått äran att inleda vårens Sällskapsliv. Senast medverkade vi under Linné-året 2007, då vårt program band ihop blomsterkonungen och naturlyrikern. I år följs vi av Moa Martinson, Frank Heller, Stig Sjödin och Elin Wägner. DELS ordförande Olof Holm kunde hälsa ett 50-tal personer välkomna till Ordenshuset Brofästet från IOGT, Tierp och 1895.

Ingemar Sallnäs framhöll i sitt välkomsttal den betydelse ordenshus, bönehus och Folkets Hus haft för folkrörelser, demokrati och folkbildning i vårt land. IOGT:aren Oscar Olsson är ju rent av "studiecirkelns fader", detta unika svenska bidrag till hela världens folkbildning. Efter att ha presenterat våra medverkande gav Ingemar Sallnäs en kort introduktion av Harry Martinsons liv och författarskap som underlag för ökad förståelse av våra programinslag.

Gunnar Edander spelade och sjöng *Junimatten* på både svenska och engelska. Vintergatans *stora tombola* introducerade vår tyngsta programpunkt om *Aniara* i dikt och verklighet. Gunnars bidrag till vårt sällskaps många lyckade program kan inte nog berömmas. Eftersom vårt sällskapsliv ägde rum dagen före Internationella Kvinnodagen var det en händelse som liknade en tanke, att Grupp 8-sången "Jösses flickor" tonsatts av Gunnar.

Semir Susic med rötter i Bosnien och uppväxt i Sverige, var den yngste i vårt lag. Han höll ett mycket intressant anförande om Harry Martinsons mottagande i Frankrike, där man i första hand vill betrakta honom som en *proletärförfattare*. Semir, som studerat franska och litteratur, hade på plats i Frankrike funnit, att det mottagande landets egna traditioner och synsätt till stor del präglar mottagandet av litteratur, som översatts till det franska språket. Semir gav också en översikt av hur Martinson översatts till andra språkområden.

Ulf Danielsson, professor i teoretisk fysik i Uppsala, genomförde en synnerligen uppskattad färd ut i världsrymden med blickar miljontals år bakåt och framåt. Det var slående hur kunnig och insatt Harry Martinson i många avseenden var i sin poetiska framställning av goldondern Aniara och dess 8000 passagerares rymdfärd bort från en strålningsskadad jord. Ulf har en enastående pedagogisk talang, som förenas med gedigen naturvetenskaplig kunskap. Det är sällan en "power – point - presentation" får en sådan genomslagskraft hos åskådarna att de tycker sig förstå både ett storslaget diktverk och de vetenskapliga förklaringarna.

Bland publiken fanns både Harry Martinsons döttrar, Harriet och Eva samt Inger Paulin från Jämshög, som en gång var med när vårt litterära sällskap grundades.

Ingemar Sallnäs

Alltidhultsstipendiet

För första gången har det sk Alltidhultsstipendiet delats ut. Stipendiet innebär en tids fri vistelse i lärarbostaden i Alltidhult, där Harry Martinson gick i skolan en tid, och där Sven Edvin Saljes hustru var lärare. Stipendiet bekostas av Olofströms kommun och tilldelas utövande konstnärer av olika slag med företrädare för dem, som verkar i Martinsons eller Saljes anda. Uttagningskommittén utgörs av kulturchefen i Olofströms kommun Elisabeth Jonsson och en representant från vardera Martinson- och Saljesällskapet.

Glädjande nog kunde nio personer - alla väl meriterade - beredas tillfälle att bo två eller tre veckor i den moderniserade lärarbostaden sommaren 2010.

Först ut var Ann Frössén, bildkonstnär från Stockholm, gift med en man med starka minnen från barndomens somrar i Olofström, främst knutna till Sven Edvin Salje. Ann Frössén arbetar främst med måleri i storformat, video, ljud och installationer. Hon är djupt engagerad i frågor om naturens hållbarhet, liv och död och har ofta havet som sinnebild för livet. Ann Frössén har deltagit i många utställningar, är representerad på flera museer och har också arbetat för TV och radio.

Cecilia Larsson är född i Olofström och bodde där några år. Hon sökte tillsammans med sin sambo Håkan Eriksson, som bott i Simrishamn, utbildat sig vid bl a Konstskolan i Kristianstad och deltagit i konstveckorna på Österlen. Båda är bildkonstnärer men med olika uttryckssätt, och båda har också flera utställningar bakom sig.

Kristin Olsoni och Martin Kurtén är väl kända i Harry Martinson-sammanhang. Kristin Olsoni är regissör, skådespelsförfattare - ofta med utgångspunkt i Martinsonstexter - och samhällsdebattör framför allt i miljö- och fredsfrågor. Martin Kurtén är skådespelare, och båda har betytt mycket för att sprida kunskap om Harry Martinson i Finland, bl a genom skådespel byggda på Martinsonstexter, och genom att starta Klockriketeatern i Helsingfors, en teater som fortfarande är i gång. Båda medverkade vid bildandet av Harry Martinsonsällskapet i Jämshög 1984 och tilldelades tillsammans Harry Martinsonpriset 1992.

Patric Eghammar kommer ursprungligen från Olofström, och hans första roman Lennon i Holjekroken utspelar sig i denna miljö. Huvudpersonen Ludvig "Lennon" Nilsson är 12 år, bor i villaområdet Holjekroken och drömmer om att bli berömd som John Lennon. Mötet med verkligheten skrämmer honom dock, och han flyr in i drömmarna. Patric Eghammar skriver parallellt med sin lärartjänst och hoppas få ro att under vistelsen i Alltidhult fördjupa och vidareutveckla temat i sin påbörjade roman Emils saga, där handlingen är förlagd till Island.

Annette Krahnert arbetar i glas och keramik och har varit knuten bl a till Orrefors och Skruf. Hennes man Jan Krahnert är född och uppvuxen i Olofström. Annette Krahnert är starkt inspirerad av Harry Martinsons diktning

sen tidiga år, särskilt av Aniara, och skapade under Orreforstiden ett antal föremål i överfångsteknik benämnd Aniara-serien, av vilka flera verk var utställda i Olofström under samlingsutställningen Harry Martinson i konsten. Temat *stjärnhimlen-rymden-kosmos* och *människans liten- och storhet* har alltid berört henne djupt och gestaltats i hennes konst.

Jenny Crisp arbetar med berättande bilder, skuggspelsinstallationer, pappersklipp och teckningar och har deltagit i ett flertal utställningar. Framför allt Harry Martinsons barndomsskildringar har varit en inspirationskälla för henne, och hon har tagit intryck av hans starka bildspråk och skildringar av barnet i ett "underland". Jenny Crisp skapar berättande bilder, där fantasi och verklighet går i varandra.

Kjell Lundholm är f d landsantikvarie i Norrbottens län, författare till ett stort antal historiska och naturhistoriska skrifter, främst från Norrbotten och Barentsområdet. I en del av dessa har han på olika vägar kommit in på Harry Martinson och dennes verk men framför allt på dennes inställning till natur och teknikutveckling. Ett kommande projekt är en skrift med jämförande studier mellan Nordkalotten och Skåne, där Martinsons liv som sjöman och vagabond i Norrland skulle ge nya aspekter.

Det är mycket glädjande att så många väl meriterade sökande "hittat vägen" till Alltidhult redan detta första år, men framför allt att utövare av så olika konstarter funnit inspiration och anknytning till Harry Martinsons verk.

Disa Lundgren

Carl-Otto von Sydow till minne

Carl-Otto von Sydow, tidigare förste bibliotekarie och chef för handskriftsavdelningen vid Uppsala universitetsbibliotek, har avlidit i en ålder av 83 år. Hans närmaste är barnen Anna, Stina och Otto med familjer samt livskamraten Marie-Louise.

Carl-Otto von Sydow har lämnat oss. Han dog i en cykelolycka den 18 april 2010 mitt i sitt pågående bokliga arbete. För några månader sedan kom han ännu med långa steg upp för Carolinabacken på väg till ett möte, som alltid rak i ryggen och i god kondition.

Utanför specialisternas krets kommer von Sydow att ha en framträdande plats i den svenska litteraturhistorien. Han hade ordnat Harry Martinsons privata arkiv efter författarens död 1978. Detta ledde till att han började arbeta med bibliografin över detta författarskap. Del 1 publicerades i samband med 100-årsminnet av Martinsons födelse.

Forskare och alla martinsonvänner fick genom von Sydows idoga arbete ett fantastiskt verktyg. Hans avsikt var att i del 1 också förteckna alla översättningar, men det gick inte att förverkliga. I stället skulle den följas av del 2. Detta arbete är långt framskridet. Vi hoppas innerligt att någon kan ta vid och slutföra det.

Carl-Otto von Sydow var också engagerad i Harry Martinson-sällskapets verksamhet. När Sällskapet bildades 1984 föreläste han om sitt arbete med Martinson-arkivet, och han har länge varit medlem av Sällskapets styrelse. Dessutom var von Sydow aktiv i arbetet med Harry Martinson-samlingen på Olofströms bibliotek.

Harry Martinson var en samlare. En sådan ambition var också nödvändig för att åstadkomma hans bibliografi. Det var en upplevelse att under von Sydows ledning "botanisera" i Martinson-arkivet på Carolina. Vi är innerligt tacksamma över den kärlek, som Carl-Otto von Sydow visade Harry Martinsons texter, och ser fram mot att bibliografins Del 2 blir verklighet.

Åke Widfeldt Göran Bäckstrand

Ny bok av Börje Williamsson

Börje Ingemar, pseudonym för Börje Williamsson i Alltidhult, har gett ut en bok *Tårar*, som han valt att kalla "roman". Boken skildrar gossen Runes drömmar och längtan bort från barndomens fattigbygd, rädslor och hårda villkor till bättre förhållanden, ljus och utbildning. Hans längtan bort spås på av de många - kanske väl många - livsöden, som Rune får sig berättade under barn- och ungdomsåren, och som återges ganska detaljerat i boken.

"Vägen ut" för Rune blev inte via sjömanslivet, som han först trodde var en fattig ynglings enda utväg, utan i stället via alltmer ansvarsfulla arbeten och så via kvällsstudier på Hermods, som öppnade vägen till en ljusare framtid för så många studiebegärade, ambitiösa men medellösa ungdomar i Sverige.

Visst kommer Rune ut i världen, både på affärsresor och som boende i andra länder under olika perioder, och han fortsätter att lyssna på andras livsberättelser och kommer till insikt om att allt "därute i stora världen" inte var så eftersträvanvärt, som han i ungdomen drömde om.

Så småningom återvänder Rune till sin hembygd däruppe i Blekingeskogarna, nu med nya insikter och "nya ögon". Som en röd tråd genom hela berättelsen går kärleken till naturen, dess skiftningar och mångfald. Visserligen sörjer den vuxne Rune, när han ser, hur den mörka granskogen tagit över allt mer av torpmark och ängsmark, som han minns från sin barndom, men han ser också skönheten i bokarna, bäckarna och sjöarna, och han kommer fram till en sorts försoning med sin hembygd och sina minnen, inte minst genom sin starka naturkänsla.

Boken är skriven som en berättelse om Rune, men emellanåt slinker ett "jag" eller "vi" in i texten, vilket gör det litet oklart, vad som åsyftas. Också de många insprängda berättelserna om andra personers livsöden splittrar upp berättelsen litet väl mycket, även om man förstår, att författaren velat ge en så bred skildring som möjligt av en gången, ofta hård tid.

Disa Lundgren

Svar på frågor i Doris nr 17

I förra numret av Doris ställdes två frågor till läsekretsen.

Den ena (sid. 12) gällde vem MAJSTÅNGEN JR var som omnämndes i samfundet SHT:s årsbok 1979. En som vet detta är **Stellan Andersson** i Piratensällskapet. Han skriver så här: "Det efterlystes i artikeln vem som hade trattenamnet MAJSTÅNGEN JR. På denna fråga har jag ett svar. Det var författaren, tidningsmannen, kritikern, poeten, botanikern och naturskildraren **Sten Selander** som föddes i Stockholm den 1/7 1891 och avled den 8/4 1957. Hans specialområde var naturen och floran, där han hade stora insikter och kunskaper. Detta är mitt lilla bidrag till att förvandla ett frågetecken till ett utropstecken."

Den andra frågan (sid. 4) handlade om det manuskript som Harry Martinson berättade om i ett brev till Axel Holmström 1934. Vem var författaren? Här är det betydligt svårare att hitta något svar. **Marie Haldemark** i Jönköping har hört av sig och föreslår först Artur Lundkvist (*Floderna flyter mot havet*) men ändrar sig sedan i ett PS och kommer då fram till att författaren är Josef Kellgren (*Skott i vattenlinjen*). Hon är dock inte helt säker och vi låter därför frågan ligga kvar: Vem var författaren? Välkomna med synpunkter och, om inte annat, kvalificerade gissningar. *Red.*

Doris

är Harry Martinson-sällskapets medlemstidskrift.
Utkommer två gånger om året, vår och höst.

Bidrag sänds till:

Åke Widfeldt, Trestegsvägen 8, 514 31 Tranemo
E-post: ake.widfeldt@telia.com
Redaktör för detta nummer: Åke Widfeldt.

Doris produceras hos Pernillas Grafiska i Blekinge AB i Mörrum.

Kansli:

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET
c/o Jämshögs folkhögskola, Kultorpsvägen 2, 293 72 Jämshög
Tel. 0454-463 40. Fax 0454-492 41
info@jamshog.org
bg 5662-5890
Hemsida: www.harrymartinson.org

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPETS
STOCKHOLMSGRUPP
Kontaktperson: Göran Bäckstrand
E-post: goran.backstrand@sobernet.nu
Tel. 08-766 40 05; 073/441 25 86

Välkommen till Harry Martinson-sällskapets årshögtid på Brunnsvik den 6-8 maj 2011!

Harry Martinson-sällskapets nästa årshögtid förläggs till Brunnsviks folkhögskola, Ludvika, den 6-8 maj 2011. Samarbete sker med Dan Andersson Sällskapet, Werner Aspenströmsällskapet och andra lokala litterära sällskap och intressegrupper. **Den 7 maj delas Klockrikestipendiet ut för andra gången. Vinnaren, som också medverkar på Brunnsvik, kommer att presenteras i nästa nummer av Doris och på vår hemsida.**

Göran Greider, som fick Dan Andersson-priset 2001, och Johan Lundberg kommer att svara för ett program under rubriken "Quo Vadis". Därmed anknyter de till den litterära tidskriften "Quo Vadis", som 1948 startade i Göteborg, en tidskrift som enligt Alf Ahlbergs inledning i det första häftet, ville levandegöra "ett rikt arv av livsvisdom" för att vara ett hjälpmedel i humanitetens kamp mot krig och förstörelse. I detta syfte publicerades en rad olikartade bidrag, bl a av Harry Martinson om *Taoismen*. Fil. dr. Alf Ahlberg blev 1927 lärare vid Brunnsvik, arbetarrörelsens folkhögskola, och var dess rektor 1932-1959.

Inge Mattsson, som också medverkar på Brunnsvik, är nu ordförande i Dan Andersson Sällskapet. Han har bl a skrivit texter och musik till "Blekingevisor. En bukett visor om vårt vackra landskap". Kanske är han för oss känd som tonsättare av Harry Martinsons dikt "Längtan till Alltidhult". Inge Mattsson har även skrivit boken "Dan Andersson och Rebecka Svensson", 1994.

När Harry Martinson-sällskapets årshögtid förläggs till Brunnsviks folkhögskola läggs vikt vid att lokala författare blir presenterade, bl a Olle Svensson, Eva Norberg och Nils Parling som alla tilldelats Dan Andersson-priset. Dessutom får vi lära mer om Harry Martinson- och Aniarapristagaren, Werner Aspenström, som år 1981 invaldes i Svenska Akademien. Bengt af Klintberg, ledamot av styrelsen för Werner Aspenströmsällskapet, medverkar i Brunnsvik med programmet "Träd i Harry Martinsons och Werner Aspenströms diktning".

Vissångaren och kompositören Björn Hedén kommer att svara för program om diktarna Olle Svensson och Eva Norberg. Björn Hedén har tonsatt Olle Svensson och utgivit CD: Björn Hedén sjunger Olle Svensson "Och därför kan vi älska". Hedén är nu Dan Andersson Sällskapets sekreterare.

Trubaduren och Dan Andersson-pristagaren Björn Jädling kommer att bidra med program om Dan Andersson. I över 40 års tid har han framfört alster av denne finnmarksdiktare.

Tidigare sekreteraren i Dan Andersson Sällskapet, Siv Andersson hjälper oss med guidning och program under årshögtidens söndagsutflykt i den rika kulturbygden omkring sjön Väsman.

Information och upptaktsartiklar inför Harry Martinson-sällskapets årshögtid på Brunnsviks folkhögskola, Ludvika den 6-8 maj 2011 kommer att finnas på vår hemsida och på vår blogg.

Rune Liljenrud

Harry Martinson-sällskapet, styrelse och suppleanter 2010 - 2011

Styrelse:

Bengt Bejmar
Finkvägen 3, 293 72 JÄMSHÖG
Tel. 0454 464 53
bengt.bejmar@oktv.se

Lena Havland-Erlandson
Odengatan 34, 113 51 STOCKHOLM
Tel. 08 612 15 73, Mobil 0708 12 15 73
lena.havland@spray.se

Paulina Helgeson
Rosengatan 1, 413 10 GÖTEBORG
Mobil 0703 14 40 13
paulina.h@telia.com

Johnny Karlsson (skattmästare)
Pressreg. 29, 293 39 OLOFSTRÖM (b)
Holje Bok, Box 14, 293 21 OLOFSTRÖM (a)
Tel. 0454 915 42 (a), 402 89 (b)
Mobil 0705 62 76 39
info@holjebok.se

Rune Liljenrud (sekreterare)
Allbogatan 18, 342 30 ALVESTA
Tel. 0472 715 25, Mobil 070 34 44 483
runeliljenrud@hotmail.com

Monika Lindqvist (webbredaktör)
Ekholmsstranden 44, 371 37 KARLSKRONA
Tel. 0455 810 48, Mobil 0709 98 10 48
monikaadamsonlindqvist@gmail.com

Agneta Pleijel
Bjurholmsplan 26, 116 63 STOCKHOLM
Tel. 08 641 76 34
agneta.pleijel@telia.com

Johan Stenström (vice ordförande)
Östervångsvägen 9, 224 60 LUND
Tel. 046 12 68 12
johan.stenstrom@litt.lu.se

Åke Widfeldt (ordförande)
Trestegsvägen 8, 514 31 TRANEMO
Tel. 0325 707 32, Mobil 0706 65 16 87
ake.widfeldt@telia.com

Styrelsesuppleanter:

Lars Andersson
Högbergssätter Kul 19, 686 96 Ö ÄMTERVIK
Mobil 070 602 39 37
kattamaja@yahoo.com

Martin Bagge
Lilla Risåsgatan 25, 413 04 GÖTEBORG
Tel. 031 13 07 94; Mobil 0736 78 78 27
martin.bagge@comhem.se

Stefan Edman
Almvägen 10, 459 31 LJUNGSKILE
Tel. 0522 222 27; Mobil 0708-16 31 08
st.edman@telia.com

Olle Larsson
Kristina Nilssons väg 7 B, 352 39 VÄXJÖ
Tel. 0470 371 96; Mobil 0702 50 23 64
olle.larsson@katedral.vaxjo.se

Johan Lundberg
Lillhersbyv. 26 B, 191 45 SOLLENTUNA
Tel. 08 35 85 96
johan.lundberg@axess.se

Disa Lundgren
Nils Ehrnbergs väg 2,
291 46 KRISTIANSTAD
Tel. 044 12 00 54, Fax 044 10 96 80
dg.lundgren@telia.com

Ingemar Lönnbom
Östra Strandgatan 7 A,
371 38 KARLSKRONA
Tel. 0455 103 92 Mobil 0708 31 03 92
ingemar.lonnbom@galatea.nu

Maurits Rehn
Marietorp svägen 30, 293 72 JÄMSHÖG
Tel. 0454 923 11
gertrud59@hotmail.com

Eva Risberg
Bantorget 13 B, 222 29 LUND
Tel. 046 211 20 31
evarisberg04@hotmail.com

Från Bok & Bibliotek i Göteborg 23 – 26 sept.

Kjell Espmark, Robin Fulton och Staffan Söderblom.

Vår största satsning under Bokmässan blev lanseringen av antologin *Chickweed Wintergreen* med ett urval av Harry Martinsons mest kända dikter översatta till engelska av **Robin Fulton**. Verket presenterades på ett mycket uppskattat

seminarium där Fulton, **Kjell Espmark** och **Staffan Söderblom** medverkade. Espmark och Söderblom har tillsammans med **Johan Lundberg** och **Göran Bäckstrand** ingått i en arbetsgrupp med Bäckstrand som sekreterare och initiativtagare. Gruppen har i samarbete med Fulton gjort det urval som kunde presenteras på mässan. Det engelska förlaget Bloodaxe står för utgivningen.

Staffan Söderblom, som skrivit introduktionen till diktsamlingen, framträdde dessutom tillsammans med Göran Bäckstrand på DELS-scenen och beskrev arbetet med översättningen och diskuterade bl a de överväganden som låg bakom valet av titeln *Chickweed Wintergreen*.

Att detta projekt kunnat förverkligas beror i mångt och mycket på det hängivna arbete som Göran Bäckstrand under flera år nedlagt, men också på de frikostiga anslag vi erhållit från Helge Ax:son Johnsons Stiftelse och, framför allt, Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse. Detta har bl a medfört att vi nu kan distribuera antologin som årsbok till våra medlemmar.

Vårt Sällskap arrangerade ytterligare tre föreläsningar på DELS-scenen. **Björn Larsson** och **Johan Stenström** utbytte spännande tankar kring 50-årsjubilerande diktsamlingen *Vägen* och **Johnny Karlsson** berättade engagerat om vår årsbok 2011 med citat ur manuskriptet av Bengt E. Andersson samt filosoferade finurligt kring "Idas torn", ett märkligt inslag i romanen *Vägen* ut.

Bland de många besökarna i vår monter var chefen för Klockriketeatern i Helsingfors **Dan Henriksson** och hans hustru **Jaana** (se bilden). Dan och alla hans medarbetare är fina ambassadörer i Finland för Harry Martinsons diktning. Andra besökare: poeten **Arne Johnsson** som just kommit ut med en ny diktsamling på Symposium, översättaren **Ann-Marie Vinde**, Martinsonpristagaren **Christian Azar** och författaren **Anna Bovaller**. (Foton: Ingemar Lönnbom)

På årets bokmässan blev Sällskapets monter en naturlig samlingspunkt för många Martinson-intresserade besökare. Johnny Karlssons design anknöt till våra uppskattade föreläsningar på DELS-scenen och till vårt välbesökta seminarium om den nya antologin Chickweed Wintergreen. Alla programpunkterna finns dokumenterade med videoinspelningar på www.harrymartinson.org.

(Foto: Ingemar Lönnbom)

